

Володимир КРАВЧЕНКО (Київ)

ІНВЕНТАР ЛУЦЬКОГО ЗАМКУ І СТАРОСТВА 1622 РОКУ

Цей документ є п'ятим і поки що останнім із числа подібних описово-статистичних матеріалів до історії цієї оборонної споруди, що не був опублікований до цього часу; чотири попередні інвентарі: від 2 грудня 1576, 15 червня 1598, 25 травня 1600, 14 лютого 1618 рр. були надруковані на сторінках науково-інформаційного бюлетеня “Архіви України” 25 років тому в перекладах з польської мови та зі значними скороченнями текстів¹. На відміну від попередніх цей інвентар готувався до друку за повним текстом запису від 23 серпня до володимирської гродської книги за 1622 р. мовами оригіналу (староукраїнською і польською), разом із формулами вступного і заключного протоколів Володимирського гродського уряду, у зв'язку з чим розглядається в публікації як один документ, хоча складається з двох оформлених раніше на Луцькому гродському уряді: реляції земського писаря і самого інвентаря Луцького замку і староства. Запис, як і належить, складається з трьох основних частин: *вступного протоколу* Володимирського гродського уряду, *змісту* та *заключного протоколу* цього ж уряду. У *першій* частині вказано дату вписання документа до володимирських книг, зафіксовано особу, яка на той час очолювала гродський уряд (замковий бургграфій Станіслав Собанський) і приймала документ (випис реляції і інвентаря із луцьких гродських книг) для вписання його до книг володимирських, потім ім'я урядника, який представив документ на уряді у Володимирському замку та ініціював його вписання (луцький земський писар, королівський ключник Войтех Станішевський), там само вказуються види документів і викладено причини їх укладання (передача Луцького замку і староства від одного урядника іншому згідно з королівським привілеєм); *друга* – включає два окремо укладених документи: реляцію земського луцького писаря Войтеха Станішевського про передачу Луцького замку і староства від Альбрехта Станіслава Радзивіла його наступникові на старостинському уряді Геронімові Харленському, із зазначенням місця і дати оформлення та вказанням засобів, якими забезпечена її автентичність

¹ Кравченко В. М. Найдавніші інвентарі Луцького замку і староства (кінець XVI – початок XVII ст.) // Архіви України. – К., 1986. – № 5. – С. 19–26.

(власна печатка і підпис писаря), а також самого інвентаря Луцького замку і староства із вказанням місця і дати його оформлення, двома печатками і підписами земського писаря і возного. Реляцію і інвентар було укладено польською мовою із супроводжуючими спільними для обох вступним на початку і заключним у кінці україномовними протоколами Луцького гродського уряду, з урядовою печаткою і підписом підписка канцелярії; у *третьій*, заключній частині, зазначено, що луцький випис було уважно проглянуто володимирським бургграфом, після чого він, упевнившись в автентичності й достовірності пред'явленого документа, наказав вписати його до володимирських гродських книг, що й було зроблено підписком канцелярії.

До речі, попередній документ від 14 лютого 1618 р. – реляція королівського коморника Яна Богатка про передачу Луцького староства і всіх належних до нього доходів після смерті старости Миколая Семашка його наступникові князю Альбрехтові Станіславу Радзивілу з додатком до неї інвентаря Луцького замку і староства була вписана 17 лютого прямо до книг Володимирського гродського суду², минаючи чомусь місцеву установу в Луцьку, свідченням чого є відсутність у записі документа 1618 р. вступного і заключного протоколів Луцького гродського уряду, підписок якого за розпорядженням підстарости мав вписати документ до луцьких гродських книг, а потім оформити випис із них, який потім був би доставлений у Володимир і вписаний у книги тамтешнього гродського уряду.

Очевидним є те, що для публікації реляції і інвентаря доцільніше було б подати не запис від 23 серпня 1622 р., виявлений у книзі Володимирського гродського суду, а його попередній варіант із луцької гродської книги, як ближчий до першоджерела. Для виявлення попереднього варіанта запису реляції і інвентаря 1622 р. було необхідно переглянути всі сім луцьких гродських книг за цей рік (Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 126–132). Пошуки цього запису полегшувалися тією обставиною, що дата вписання реляції і інвентаря до луцьких книг відома. При перегляді книги Луцького гродського суду № 127 на початкових її аркушах було одразу ж виявлено три документи, укладання яких передбачалося офіційною процедурою передачі староства. Перший з них – “Облята привилею его кр. мл. его мл. пану Еронимови Харленскому на староство Луцькое даного” від 6 квітня 1622 р. Як ідеться в ньому, оригінал привілею короля Сигізмунда III було видано у Варшаві 15 листопада 1621 р.³ Другий – “Облята екстракту с книг мєстських к гневських⁴ цессии староства Луцкого през велможного

² Центральний державний історичний архів України у м. Києві (далі – ЦДІАК України) – Ф. 28. – Оп. 1. – Спр. 50 – Арк. 66зв.–71.

³ Там само. – Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 127. – Арк. 1–2.

⁴ Гнев – місто Тчевського повіту Поморського воєводства (Польща). Оформлення цього акту у м. Гневі не було випадковим. Свого часу Альбрехт Станіслав Радзивіл (1593–1656) одружився з придворною дамою королеви Констанції німкеню Регіною

кнежати єго милости Радиви́ла” – також вписана до луцьких книг 6 квітня 1622 р. Попередній варіант цессії – акт офіційної передачі Альбрехтом Станіславом Радзивілом права на староство – є її записом у міській книзі міста Гнева від 25 лютого 1622 р.⁵ Третім документом, що має прямий стосунок до утвердження Г. Харленського на уряді луцького старости, є текст його офіційної присяги, яку він склав у присутності єпископа луцького і острозького Єремії Почапівського, луцького кустоша Станіслава Лози, волинського воєводи князя Януша з Острога Заславського, Юрія Заславського, підкоморіїв, хорунжого волинського, суддів земських, стольника волинського, підчашого волинського, повітових підсудків, ловчого волинського, войського володимирського, луцького земського писаря, королівських дворян, луцьких мостовничого і городничого та багатьох “обивателів” Волинського воєводства⁶. При подальшому перегляді луцької гродської книги № 127 було виявлено попередній варіант інвентаря під заголовком: “Уписане реляцїи єго мл. пна писара земского луцкого и инвентара поданя староства Луцкого велможному єго мл. пану Еронимови Харлезскому з Харлежа старосте луцкому” від 8 квітня 1622 р., але, на жаль, з усієї можливої кількості аркушів документа збереглися лише початкові два – арк. 22–23зв.

Крім оригінальної канцелярської літерної нумерації документів луцької гродської книги № 127 її аркуші та документи мають свою окрему нумерацію арабськими цифрами, проставлену членом комісії, створеної згідно з указом російського імператора Миколи I від 19 грудня 1833 р. для запобігання фальшуванню і підробкам документів у книгах судово-адміністративних установ Волині часів Речі Посполитої (далі – Комісія 1833 р.)⁷. Оригінальна літерна нумерація документів цілісної книги мала бути проставлена урядником канцелярії після зшивання її окремих зошитів-секстернів, здійсненого, ймовірно, на початку наступного 1623 р. Нумерація аркушів судових книг у ті часи проставлялася лише в окремих випадках, та й то тільки урядниками, особливо дбайливими і відповідальними щодо архівів канцелярій. Важливо підкреслити, що тексти першого документа луцької книги збереглися, хоч мають пошкодження країв аркушів, адже, як правило, перші й останні аркуші книг судово-адміністративних установ досить швидко пошкоджувалися через недбале їх зберігання та вико-

фон Ейсенрейх, вдовою покійного брестсько-куявського воєводи Михайла Дзялинського, отримавши при цьому посаг на суму в триста тисяч польських золотих, а також право на пожиттєве держання гневського староства. (Polski Słownik Biograficzny – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1987. – Т. XXX/1. – Zeszyt 124. – S. 143).

⁵ ЦДІАК України. – Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 127. – Арк. 2зв.–4зв.

⁶ Там само. – Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 129. – Арк. 50–51зв.

⁷ Полное собрание законов Российской империи. – СПб., 1834. – Собрание II. – Т. VIII. – Отд. I. – № 6644. – С. 771–772. Оpubл.: Київський центральний архів давніх актів 1852–1943 / Упор. Л. М. Муравцева, В. В. Страшко, Л. А. Сухих. – К., 2002. – Т. I. – С. 47–49.

ристання, бо шкiряними палiтурками книги оправлялися далеко не завжди одразу ж по зшиваннi зошитiв у цiлiсну книгу.

Вiрогiдно, iншi аркушi луцької книги № 127 з текстами реляцiї i iнвентаря було втрачено ще до проведення нумерацiї цiєї книги Комiсiєю, що видно з нумерацiї аркушiв, проставленої Комiсiєю на доклеєних пiд час реставрацiї паперових фрагментах. При цьому варто звернути особливу увагу на оригiнальну лiтерну нумерацiю документiв луцької книги – вiд вищезгаданого першого документа пiд оригiнальним номером А (1) i до iнвентаря луцького замку i староства, який має номер SI (16), особливих пiдозр нумерацiя не викликає, хiба що другий документ книги помилково також пронумеровано лiтерою А, а третiй взагалi не отримав свого номера. Комiсiя 1833 р. пронумерувала цi документи вiдповiдно цифрами 1, 2, 3, тому нумерацiя документiв Комiсiї випереджає оригiнальну лiтерну на двi одиницi. Отже, згiдно з нумерацiєю Комiсiї запис реляцiї та iнвентаря має № 18. Але подальше порiвняння нумерацiї документiв дає пiдстави для певних пiдозр або здогадок, а саме: на арк. 24 мiститься кiнцевий фрагмент невідомого документа i початок документа з оригiнальним номером θI (19). Як видно попереднi документи з оригiнальними номерами ?I (17) та II (18) втрачено разом з основною частиною iнвентаря. Але ж наступний пiсля iнвентаря документ пiд номером θI згiдно з нумерацiєю Комiсiї має № 21, а мав би отримати вiдповiдний йому № 19, при цьому нумерацiя аркушiв не викликає запитань – вона проведена Комiсiєю без помилок. Зникнення згаданих аркушiв могло статися пiд час реставрацiї через те, що вони в той час з якоїсь причини випали iз зшитку книги або спецiально були кимось вилученi. Отже, є пiдстави припустити, що втрата згаданих вище аркушiв книги з текстами основної частини iнвентаря i наступних двох документiв iз оригiнальними номерами ?I (номер Комiсiї – 19) та II (номер Комiсiї – 20) сталася у перiод пiсля нумерацiї документiв Комiсiєю i до запровадження нею ж валової нумерацiї аркушiв книги. Далi, починаючи з арк. 26, йдуть документи, якi збереглися в повному обсязi.

За даних обставин варто також перерахувати всi можливі списки iнвентаря 1622 р., що згадуються в документi, а також i тi, iснування яких обумовлено порядком тогочасного дiловодства i, зокрема, оформленням звітних документiв. По-перше, необхідно зазначити, що початковим (робочим) матерiалом для майбутнього чистового варiанта iнвентаря обов'язково мали бути чорновi записи, якi робилися В. Станiшевським у процесi обходу “Верхнього” i “Окольного” замкiв, огляду i запису вiдомостей про стан замкових споруд, озброєння, забезпечення боєприпасами i т. д., а також пiд час поїздки до сiл, що входили до складу Луцького староства на момент завершення перебування на старостинському урядi Альбрехта Станiслава Радзивiла. Далi, вже в канцелярiї, 8 квітня 1622 р. Станiшевський уклав реляцiю польською мовою, скрiплену печаткою i власноручним пiдписом, а до неї додав чистовий варiант iнвентаря, укладеного 5 квітня, для подальшого їх пред'явлення на Луцькому гродському урядi пiдстаростi

Янові Вилежинському⁸. Ці чистові варіанти поданих разом реляції і інвентаря можна вважати *першим* списком звітної документації. *Другим* її списком є запис (“Уписанне”) в луцькій гродській книзі № 127 від 8 квітня 1622 р.⁹. *Третім* списком, що не зберігся до наших часів, можна вважати *випис* із луцьких гродських книг, зроблений того ж 8 квітня, про що зазначено в заклочному записі Луцького гродського уряду: “с которых и сес выпис под печатю кгородскою луцкою естъ выданъ”, з підписом підписка канцелярії Малиновського¹⁰. Той випис було привезено Станішевським у Володимир і пред’явлено на гродському уряді бургграфію Станіславу Собанському на розгляд та винесення рішення про вписання до володимирських гродських книг. Наступним, *четвертим*, списком і є *запис* реляції і інвентаря від 23 серпня 1622 р. у книзі № 55 фонду № 28 (Володимирський гродський суд), що зберігається у Центральному державному історичному архіві України у м. Києві. Якщо порівняти тексти запису документа у луцькій гродській книзі (*другий список*) з текстами запису у володимирській (*четвертий список*), то можна прийти до висновку про їхню до певної міри невідповідність. Але все ж таки важко уявити повну їхню відповідність ще й через відсутність текстів випису з луцької книги (*третього списку*), з якого безпосередньо робився запис до володимирської книги. Вірогідно й *третьій список* не міг бути абсолютно відповідним своєму прямому попередникові – *другому*. Невідповідність *четвертого* списку *другому* полягає в тому, що деякі слова володимирський канцелярист писав повністю, а не скорочено, приголосні в середині і кінці слів подавав виносними, а не в рядку з “ъ”, частку “-се” писав як “-ся”; в польськомовній частині на місці літери “і” у різних позиціях нерідко ставив “у”, переважна більшість слів із закінченням “-go” писалася ним зі скороченням, на місці літери “е” він писав “е”, теж само траплялося з “а”, що замінювалася літерою “а”, применник “z” мінявся на “с”, допускалась також модернізація правопису, а саме: буквосоуплука “th” в кінці слова замінювалася літерою “t”, літера “с” на початку і в середині слів латинського походження мінялася на “к”. В будь-якому разі, навіть посилаючись на вказані докази невідповідності, які є непрямими через відсутність *третього списку*, вважати останній (володимирський) список документа копією з попереднього не варто, оскільки й він не копіювався згідно з принципом “літера в літеру”, а просто переписувався.

Порівнюючи зміст усіх попередніх інвентарів з останнім, можна зробити висновок, що огляд та інвентаризація всіх об’єктів обох складових Луцького замку (Верхнього і Окольного) відбувалися в незмінній послідовності. Цю очевидну закономірність можна пояснити використанням особами, які проводили інвентаризацію, версій інвентарів Луцького замку і

⁸ ЦДІАК України. – Ф. 28. – Оп. 1. – Спр. 55. – Арк. 693зв.–697зв.

⁹ Там само. – Ф. 25. – Оп. 1. – Спр. 127. – Арк. 22–23зв..

¹⁰ Там само. – Ф. 28. – Оп. 1. – Спр. 55. – Арк. 698.

староства, з яких робилися записи до книг і які дбайливо зберігалися на руках урядників до завершення перебування на уряді. Наприклад, у своїй реляції королівський секретар Бартош Опралек, який у 1598 р. разом з двома шляхтичами і возним займався передачею Луцького староства від Олександра Семашка його наступникові Маркові Собеському, вимагає від присутніх на той час у Луцькому замку шляхтичів пред'явити йому “инвентар, водлє которого староство вышей помененоє небожчикови славное памети велможному пану єго мл. пану Александрови Семашкови... старосты луцкому, также за мандатом єго кр. мл. в року тисеча пятсот деветдесятом, мсца мая двадцат девятого дня отдавалом, показали. Якож пан Адам Кгализский оны ми показал, што-м водлуг старого мого инвентару застал, што за небожчика єго мл. ...причинено ест, чога теж недостает”¹¹. Згаданий в документі інвентар від 29 травня 1590 р. поки що виявити не вдалося. Подібний факт можна віднайти і в реляції королівського коморника Яна Богатка від 17 лютого 1618 р. про передачу Луцького староства від Миколая Семашка князю Альбрехтові Станіславу Радзивілу, коли в Луцькому замку Богатко вимагав у підстарости, “абы єго млст пан подстаростий водлуг инвентара уроженого пана Бартоша Опралка... за которым тоє староство в року тисеча шестсотном, мсца мая двадцат пятого дня зошлому велможному єго мл. пану Миколаєви Семашкови... подавал через мене княжати єго мл. пану Радивилови... отдал”¹². Так само в джерелі, що публікується, згадується інвентар “pana Bohatkowego” від 1618 р.¹³. При цьому до інвентарів вносились ті ж, але в різній мірі докладні відомості про замкові споруди: замковий міст, муровану браму (Воротньої або В'їздової башти), узвід до неї, два приміщення над нею, мурований палац, муровану башту від Стиру (Стирову), будівлю між Стировою баштою і палацом (дві іздебки); далі в інвентарях перераховано й описано будівлі замку, які розташовуються з лівого боку від Воротньої башти, вздовж стіни і всередині замкової території: пушкарня, новозбудований будинок (не згадується в інвентарі 1618 р.), кафедральна церква Івана Богослова, за церквою владичий двір, мурована башта від Глушця (Владича), потім подається перелік замкового озброєння (гармат, гаківниць, боєприпасів). Те ж саме стосується порядку опису Окольного замку: мурована частина його стіни, всі чотири башти в мурі: перш а – Архімандрича, друга – князя Пузини (раніше князів Четвертенських), третя – князя Радзивіла (раніше панів Свинюських), четверта – князів Чорторійських, дерев'яна брама (Воротня вежа) з Окольного замку до міста, хвіртка від Стиру. Дерев'яна частина стіни Окольного замку та її три вежі (Перемильська, Пінська, Всіх Владик) в інвентарі не вносилися. Також в інвентарях перераховано належні Луцькому

¹¹ Там само. – Ф. 28. – Оп. 1. – Спр. 31. – Арк. 316зв. Опубл.: *Кравченко В. М.* Найдавніші інвентарі Луцького замку і староства. – С. 21.

¹² ЦДІАК України. – Ф. 28. – Оп. 1. – Спр. 50. – Арк. 67.

¹³ Там само. – Ф. 28. – Оп. 1. – Спр. 55. – Арк. 694зв.

староству маєтності, замкові доходи та доходи старост від митних зборів, ремісничих цехів, вказано служби на замок, названо господарчі й природні об'єкти, що здавна знаходились у користуванні луцьких старост.

Варто підкреслити, що протягом чотирирічного (1618–1622 рр.) перебування на уряді Альбрехта Станіслава Радзивіла замок не втратив нічого із споруд і озброєння, окрім приреченої на завалення старої пушкарні зліва від Воротньої вежі всередині Верхнього замку. Коштом Радзивіла було зведено новий широкий міст з поручнями при в'їзді до замку, споруджено новий будинок біля зруйнованої пушкарні, відремонтовано й покрито Стирову башту, де зберігалися гродські книги. В Окольному замку було проведено ремонт і накриття всіх чотирьох мурованих башт, третю з яких князь утримував сам. Вже 1619 р. князь зайняв посаду підканцлера Великого князівства Литовського, а після здачі уряду луцького старости Геронімові Харленському став великим канцлером литовським¹⁴.

* * *

Оскільки документ складається з частин, оформлених володимирськими та луцькими урядниками староукраїнською (літерами тогочасного кириличного алфавіту) та польською (латинкою) мовами, то передача текстів документа відбувалася на дещо відмінних засадах. Для передачі текстів кириличних фрагментів документа було використано засади, викладені у “Правилах видання пам'яток, писаних українською мовою та церковнослов'янською української редакції”¹⁵. Метаграфування текстів відбувалося на основі положень *критично-дипломатичного* методу, згідно з якими тексти документів передавалися літера в літеру без виключень і замінь, при цьому лише літера “я”, що в сучасних друкованих текстах через свою графічну форму губиться в словах, передавалася своїм прямим сучасним відповідником “я”. Надрядковий звивистий вертикальний штрих (°) або знак у вигляді двох паралельних горизонтальних звивистих, що вживаються для позначення звука, відповідного звучанню сучасної літери “й” в середині й кінці слова, передавався курсивною рядковою “и”. Всі виносні приголосні поверталися на їхнє місце у словах і набиралися курсивом. Надрядкова лігатура на позначення кінцевого складу слів “-го” та виносна буквосполука “ст” всередині також вводилися в рядок і передавалися курсивними відповідниками “-го”, “ст”. Деякі скорочені слова під титлом (міца, днія) та скорочені лише до двох-чотирьох приголосних (кр., мл., млти) не відновлювалися у їхньому повному складі, титла при цьому зберігалися. Для полегшення орієнтації в текстах, віднайдення дослідниками потрібних відомостей в них та оформлення посилань початок аркушів та їхніх зворотів позначено виділеними жирним шрифтом цифрами архівної нумерації.

¹⁴ *Троневиц П.* Луцький замок. – Луцьк, 2003. – С. 116–118.

¹⁵ *Німчук В. В.* Правила видання пам'яток, писаних українською мовою та церковнослов'янською української редакції. – К., 1995. – Ч. 1. – С. 30–34.

Кінці текстів обох боків аркушів позначено двома похилими рисками (/). У тексті публікації зберігалось останнє слово кожної сторінки рукопису, що вписувалося писцем окремо в останньому рядку і повторювалося на початку наступної сторінки, виконуючи роль слова-зв'язки (кустодії) для підтвердження наявності на своєму місці всіх його аркушів та запобігання фальшуванню документів. Знаки пунктуації і великі літери було розставлено згідно з правилами сучасного правопису. Абзаци вживалися лише для виділення трьох структурних одиниць документів та клаузул заключного протоколу, лапки обох видів для виділення основної частини документа, а саме, текстів випису з луцьких гродських книг, а також позначення початків і кінців польськомовних документів (реляції та інвентаря), що містяться в ньому.

Щодо польськомовних текстів, то під час упорядкування текстів не було залишено поза увагою рекомендоване для видавців польськомовних джерел видання “Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI w. do poł. XIX w.”¹⁶. Керуючись ним у багатьох випадках, публікатор все ж не вдавався до модернізації тогочасного правопису, що досить широко рекомендує “Instrukcja”, а намагався відтворити його в публікації якомога ближче до рукопису, вдаючись до осучаснення правопису при передачі окремих літер польського алфавіту лише за крайньої необхідності. Йдеться передусім про передачу літери “y”, що вживалася на письмі досить довільно, як на своєму питомому місці, так і в тих позиціях, де вона є абсолютно недоречною, а саме на місці літери “j”, хоча, вірогідно, читалася як “j”. Тому публікатор вважав за можливе замість “y” в середині і в кінці деяких слів на її місці ставити “j”, наприклад: Wojciech (арк. 693зв.), przejsc (арк. 694), miejskie^o (арк. 695зв.), sejmem (арк. 696), ktorej (арк. 695зв.), tej (арк. 696), drugiej (арк. 696зв.), Andrzej (арк. 697зв.). У всіх інших випадках на початку, в середині та в кінці слів, а також як сполучник, літера “y” зберігалася, наприклад: unstygatora (арк. 695, порівн.: instygatora арк. 695), uch (арк. 695зв.), umieniem (арк. 695зв.), unwentarzami (арк. 696), Ywan (арк. 697зв.), yzba (арк. 696зв.), yzdebce (арк. 696зв.), karaymskie^o (арк. 695зв.), Staniszewsky (арк. 693зв., порівн.: Staniszewski арк. 697зв.), ziemsky (арк. 693зв.), łucky (арк. 693зв.), mscy (арк. 693зв.), Olszamowsky (арк. 694). Правопис цієї літери в деяких словах вказує на присутність у польській мові підписки елементів української вимови, наприклад: budynku (арк. 694). На той час підписком володимирської гродської канцелярії був володимирський шляхтич Василь Яргоген, який мешкав на передмісті Заваллі¹⁷.

У більшості випадків літера “i” також на своєму місці і вживається в словах для пом’якшення попереднього приголосного, а також для йотації наступного голосного “a”, “e”, “o”, “y” на початку, в середині і в кінці слова, наприклад: iako (арк. 694), Iarmosz (арк. 697зв.), iedna (арк. 696зв.), iest (арк. 695), iuz (арк. 697), boiar (арк. 694), woiewodzica (арк. 696), Mikołaiowi

¹⁶ Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI w. do poł. XIX w. – Warszawa, 1953.

¹⁷ ЦДІАК України. – Ф. 28. – Оп. 1. – Спр. 49. – Арк. 459зв.

(арк. 695зв.), Mikołaiа (арк. 694зв.), Andrzeia (арк. 695зв.), oznajmuie (арк. 693зв.). Також на початку слів для йотації “а”, “е”, “о” в рукописі нерідко вживається графічний варіант літери, виписаної одним порухом пера з двох повернутих вліво верхньої і нижньої петель, що вверх і вниз видовжуються за межі рядка, нагадуючи велику літеру “J”, але, у зв’язку з тим, що в рукописі часто трапляються випадки вживання цього варіанта букви на початку тих же слів, які пишуться в рукописі також з літерою “i”, наприклад: ieden (арк. 696зв.), iednak (арк. 695зв.), iako (арк. 694), – то такий варіант літери в публікації також передавався літерою “i” або “I” (на початку імені), наприклад: instigatora (арк. 694), inwentarza (арк. 694зв., порівн. там само: unwentarzew), imieniem (арк. 695, порівн.: umieniem арк. 695зв.), ia (арк. 693зв.), Ianko (арк. 694зв.), Iachima (арк. 693зв.), iasnie (арк. 696), iego (арк. 696), Ioska (арк. 694зв.).

Варто зазначити, що в рукописі для позначення звуків “з” та “ж” невинувато вживається лише літера “z”, наприклад: uz, wielmożne^o, palezało, xiąże. Погоджуючись в данному випадку із рекомендаціями “Instrukcji”, у публікації у відповідних словах ставилася “ż”, тим паче, що в ті часи ця літера читалася як “z” і як “ż”, відповідно до їхнього звучання в словах. Літери “ą”, “ę”, за виключенням окремих випадків, вживалися згідно з правописом, а тому вони відтворювалися згідно з написанням в рукописі, наприклад: maiąc (арк. 693зв.), łaki (арк. 697зв.), xiążęcia (арк. 697), pięczęcia (арк. 697зв.), ręką (арк. 697зв.), Charleskiemu s Charleża (арк. 693зв., порівн.: Charłskie^o z Charleża арк. 694зв.). Варто також відзначити, що за аналогією з цими літерами підписок зрідка вживав літеру “o” з характерним значком знизу, як у літер “ą” та “ę”, наприклад: nie chciano (арк. 695), sciano (арк. 695), komnata (арк. 696зв., порівн. там само: komnaty), остання літера у слові odprawowano (арк. 696зв.), dawano (арк. 697зв.). Відтворити цю літеру неможливо через її відсутність у сучасному польському алфавіті. Діакритичні знаки над літерами “c”, “n”, “s” в рукописі відсутні, тому в тексті публікації не вводилися літери “č”, “ń”, “ś”. Про окремі випадки винесення літер “m” та “n” над рядок повідомлялося у підрядкових примітках, наприклад, у словах komnata (арк. 696зв.), łancuch (арк. 696зв.). Зберігалися латинські елементи у правописі деяких слів, наприклад: coronne^o (арк. 693зв.), consensem (арк. 694), act (арк. 694зв.), doctor un medycinis (арк. 695, порівн. там само: doktora), castellana (арк. 695). Титла над скороченими словами, такими як msc, хсія, m., не відтворювалися із суто технічних причин.

Вивчення й публікація у повному обсязі запису реляції земського писаря про здійснення офіційної передачі Луцького староства й замку та їхнього інвентаря дали можливість реконструювати адміністративні й діловодні процедури укладання цих документів, що допоможе виявленню і дослідженню інших документів подібного змісту та сприятиме поширенню серед науковців чергового особливо цінного описово-статистичного джерела до історії побудови і функціонування однієї з найвеличніших оборонних споруд України.

ДОКУМЕНТ

1622 р., серпня 23. Володимир. – Запис реляції луцького земського писаря, королівського ключника Войтеха Станишевського про передачу згідно з королівським привілеєм Луцького староства від Альбрехта Станіслава Радзивіла його наступникові Геронімові Харленському, а також інвентар Луцького замку і староства, укладені 5 квітня 1622 р.

[693] Реляция его м.л. пана писара земского луцкого подаваня староства Луцкого его м.л. пану Геронимови Харленскому, старосте луцкому, и инвентар того ж староства Луцкого.

Року тисеча шестсотъ двадцет второго, мѣца августа двадцат третего дѣня.

На вряде кгородскомъ, в замку его королевское м.л. Володимерском, передо мною, Станиславомъ Собанским, буркграбим замку Володимерского, и книгами нынешними кгородскими старостинскими, становши очевисто, урожоньи его м.л. пан Воитех Станишевский, писар земский и ключник его кр. м.л. луцкий, выпис реляции своее подаваня староства Луцкого през себе велможному его м.л. пану Геронимови Харленскому с Харленжа, старосте луцкому, за привилеєм, од его кор. м.л. на тое староство его м.л. даным, а за порученемъ листовнымъ ясневелможного пана пана Миколая Даниловича на Журове, подскарбего коронного, з уписанемъ в неи инвенътару того ж староства, през его м.л. пана писара теперешнего зознаваючого, первей того до книг кгородских луцких в року теперешнем мѣца априля осмого дѣня очевисте поданое и признаное, с помененых книг кгородских луцких вынятыи и выданыи, во всем оныи очевистым устнымъ и доброволным зознанемъ своимъ ствердивши и змоцнивши, для вписаня до книг нынешних кгородских володимерских явне ясне и доброволне, на теле и на умысле будучи здоровьи, подалъ и призьнал, такъ ся въ себе маючи:

“Выпис с книг кгородских замъку Луцкого.

Лета Божого Нарожения тисеча шестсотъ двадцат второго мѣца априля осмого дѣня.

На вряде кгородском, в замку его королевское м.л. Луцком, перед книгами кгородскими луцкими и передо мною Яном Вылежинским, подстаростим луцкимъ, постановившия очевисто, урожоньи его м.л. пан Воитех Станишевский, писар земский и ключник его королевское м.л. луцкий, для вписаня до книг кгородских луцких подал // [693зв.] подал реляцию свою с печатю и с подписом руки своее поданя староства Луцкого велможному его м.л. пану Еронимови Харленскому с Халленжа*, старосте луцкому, за привилеємъ его королевское м.л., на тое староство даным, а за порученемъ листовнымъ ясневелможного пана пана Миколая Даниловича

* Має бути Харленжа.

на Журове, подскарбего коронного, ѿ чом тая реляция поданя староства ширеи в себе мает. Которую, во всем очевистым устьнымъ и доброволным сознаемъ своим ствердивши и змоцнивши, просиль, абы тая реляция поданя староства также и инвентар, при поданю староства рукою его м̄л. подписаныи и печатю запечатованыи, с подписомъ руки и с печатю возного енерала, урядови нинешнему добре знаемого шляхетного Яхима Присталовского, были принятыє и до книг вписаныє. Которую реляцию его м̄л. пана писарову также и инвентаря, с повинности уряду моего, для въписаня до книг примуючи, читалом, которые а меновите реляция такъ се въ себе писмом полскимъ писаная маеть:

«Іа, Wojciech Staniszewsky pisarz ziemsky y klucznik krolia ie^o msci łucky, od iasniewielmożne^o pana pana Mikołaiа Daniłowicza na Żurowie podskarbie^o coronne^o na odebranie starostwa łuckiego od iasnieswieconego xcia ie^o mscy pana Albrychta Stanisława Radziwiła podkanclerze^o Wielkiego xięztwa Litewskiego, łuckie^o starosty, albo urzędu ie^o zesłany, a to za ustapieniem tego starostwa przez xcia ie^o mscy, za konsensem ie^o kr. mscy ie^o mscy panu Heronimowi Charleskiemu s Charleża, oznajmuie komu by to wiedziec należało, yż sia s powinności na mie włożonej dnia piąte^o kwietnia w roku terazniejszym, mając przy sobie woznego ienerała woiewodztwa wołynskie^o szlachetne^o Іахима Przysławskiego y szlachte: Samoela Bereżeckiego y Stanisława Szybowski^o, przyszedszy do zamku łuckiego y zastawszy tam urodzone^o pana Marcяana Olszamowskiego burgrabiego przysięgłego łuckie^o, ukazawszy list otworzysty s podpisem y pieczęcią ie^o msci pana // [694] pana podskarbiego coronne^o, upominałem sie, żeby to starostwo tak iako było xciu ie^o mscy przez urodzonego pana Іаna Bogatka dworzanina krola ie^o mscy oddane, yż go iuż xiąże ie^o msc pan Radziwił za consensem krola ie^o msc ustapil, aby ie w dispozycią skarbową wedle opisanя prawne^o do objęcia od przyszłe^o ie^o mscy pana starosty oddał. Іакоż pomieniony urodzony pan Marcяan Olszamowsky imieniem xcia ie^o msci pana Albrychta Radziwiła pana swe^o, naprzod most, nowo kosztem xcia ie^o mscy pana Radziwiłowым zbudowany, s poręczami, dosyc szeroki – два wozy sie minąc mogą – ukazał, zwod w bramie y u forty z łaпсучами żelaznymi, y zwod u bramy y u forty oddał. А przy podawaniu przez pana Bogatka był most barzo zły y zwod, że tylko ledwo piechotą mógł przejsc. Po tym ukazał y oddał dom nowo zbudowany kosztem xcia ie^o mscy pana Radziwiła, w ktorem yzdebek dwie nowych: iedna s komnatą y przybokiem, drugą – przez komnaty sien s kuchnią. W tych yzbiech piece, okna, stoł ieden, ławy, drzwi na zawiassach* s kłamkami, przy budowaniu starym komora nowo zrobiona ys piwnicą. Ynsze mury y budynky stare tak iako были podane przez pana Bogatka, tak są, oprócz puszkarnie, ktora iuż była pochilona, ta opadła ze wszystkim. Działek dwie: iedne żelazne, drugie – spizowie, hakownic iedenascie, trzy rury hakowniczne, ktore znac w ogniu pogorzałe y nadpsowały sie, forma do hakownic, kul do działek żelaznych trzydziesci y szesc, kul ołowianych do hakownic – pięcset y piędziesiąt, проchu

* Подвоєння “ss” в рукописі.

beczołka szlacheckiego, na który sie niektorzy z ich msci panow obywatelow, iako pan burgrabi powiadał y xięża składali; a zamkowe^o prochu połbeczołky, kul działkowych y hakowniczych yż nie dostało. Pytał, kędy by sie podzieli, – powiedział, że pod czas trwog wystrzelano, o co iednak ymieniem instigatora coronne^o, yż według piersze^o inwentarza nie dostaie kul y prochu. Swiadczyłem sie za tym, zgromadziwszy boiar y poddanych s Krasnego // [694зв.] - snego w tej że liczbie, iako byli poddani* xciu ie^o mscy, zastałem ych przy tym. Przewoz, który był u żyda Ioska Lichoszersta y s kapsczyzną w arędzie, nad to pożytkow więcej nie zastałem y gdy-m to odebrał, przyiachał szlachetny pan Ian Kozakowicz sługa ie^o msci pana Heronima Charłeskie^o z Charłęża, starosty łuckie^o, s consensem krola ie^o mscy y s prawem dożywotnym po ustąpieniu przez xiążęcia ie^o msci pana Albrychta Radziwiła, ukazał y cesią przez xiążęcia ie^o msci pana Radziwiła, z act miejsckich w Gniewie oczewiscie uczyniona, upominaiąs sie, aby-m to starostwo ymieniem ie^o m. pana podskarbie^o ie^o m. panu Heronimowi Charłeskie** s Charłęża, iako staroscie uprzywiliowanemu, oddał, a czem nie miał, w tym roskazaniu krola ie^o m., lecz że prowentow żadnych, s te^o Skarbowi należących, nie było, a iuryzdycia zwłoki nie cierpi. Roczki przętko następowali, żeby sie co sprawiedliwosci ludzki przez niepodanie nie ubliżało, przez te^o wozne^o y szlachte zamek s tym wszystkim iako odebrał, także sioło Krasne z boiarami, nad Styrem y przynależnosciami ie^o, także sianożęci nad Styrem y na uroczysczu Hlinczu ie^o m. panu Heronimowi Charłeskie*** staroscie łuckiemu oddałem. Ktory szlachetny Ian Kozakowicz sługa ie^o m. pana staroscin odebrał ymieniem ie^o m. a y obalenie puszkarni oswiatczył, żeby ta wina nie padła na ie^o msci pana staroste terazniejsze^o. Przy tym chciał, żeby-m^{4*} wedle kontentow y inwentarza pana Bogatkowe^o y dwor władczy, powiadaiąc, że za xiążęcia Prunskie^o ten dwor był zbudowany y sądy tu grodzkie odprawował, wwiązał y on podał, czego-m uczynicz nie mógł ani powinosc moia niosła. Po tym requirował mie ymieniem tegoż ie^o msci pana starosty, abym do dworu podle mostu przy murze // [695] przy murze, który na ten czas iest w dispoziciej ich msciow panow Romana y Michała Zahorowskich, szedł, powiadaiąc, że to płac zamkowy y tu, iako iest w ynwentarzach starych y ostatniem, baszta drzewiana bywała, w ktorej złoczynczy na questieh bywali. Za którą requizitią s pomienionym woznym y szlachtą szedłem, chcąc ku zamkowi ie^o msci pana staroscie podac, lecz ymieniem panow Zahorowskich Stephan Horulka, krawiec, dwornik zabronił. O co sie pan Kozakowicz ymieniem ynstigatora krola ie^o msci y pana staroscinym swiadczył, powiedział przy tym, że ie^o m. pan Adam Ursuł Rudecki dworem swoym wielki płac zamkowy, na którym swowolnych scinano, budowaniem zaiął, żeby w ten płac uwiązał, y w ten płac, iesliby dopuszczono uwiązania, przez woznych pytałem y zniehcianą dopuscic, pomieniony pan Kozakowicz ymieniem ynstygatora krola

* Має бути “podani”.

** Знак скорочення останнього складу “-му” винесено над рядком.

*** Знак скорочення останнього складу “-му” винесено над рядком.

4* Букву “m” в рукописі винесено над рядком.

ie^o msci y ie^o msci pana starosty swiadczył sie. Po tym za okolnym zamkiem y za mostem okolne^o zamku pomieniony pan Kozakowicz w dwor urodzone^o pana Andrzeia Marciszewkiego doktora, chciał, żeby-m go uwiązał, powiadaiać, że tu puzkarsky dom zamkowy zdawna bywał. Lecz gdy-m tam s pomienionym woznym y szlachtą przyszedł, – urodzony pan Andrzej Marciszewsky doctor yn medycinis ukazał przywily krola ie^o m. y consens od zesze^o wielmożnego pana Mikołaiia Siemaszka casztellana brasławskie^o starosty łuckie^o, za którym na płacu gołym y małym, kosztem wielkim ziemie nawoziwszy y palami wgruntowawszy, dwor postawił y prawem swoim uwiązania nie dopuścił, o co sie pomieniony pan Ian Kozakowicz sługa ie^o m. pana starosty imieniem pana swe^o y instygatora krola ie^o m. swiadczył. Na drugi stronie mostu powiadał byc płac zamkowy, na którym rzemiesnikow zamkowych domki bywali, – na tym zastalismy zbudowany przez ich msci prałaty katedry łucky szpital na ubogich na płacu // [695**3B**.] na płacu tym, który był od krola ie^o m. dany niebozczykowi panu Mikołaiowi Czarnackiemu komornikowi granicznemu łuckiemu a przes tego pana Czarnackie^o ych msciom prałatom przedany, w ktorej ubodzy, uwiązania nie dopuścili. A co sie pomieniony pan Kozakowicz także swiadczył po tym, przyszedszy do ratusza miejskie^o, gdzie za obesłaniem moim, zastawszy w ratuszu łantwojta z ławnikami, burmistrza z rajcami y niemają czesc pospolstwa, ymieniem krola ie^o m. rosказаłem, żeby ie^o m. pana Heronima Charłęskiego s Charłęża staroste swe^o znali y ie^o m. iako ramieniowi krola ie^o m. y staroscie swemu wszelakie posłuszenstwo, poddanstwo y powinności oddawali, napominałem, przez pomienione^o woznego y szlachte podałem. S tamtą odszedszy y do zamku przyszedszy, wezwawszy żydow zboru rabanske^o y karayskie^o, yż żydowie wedle prawa y przywileiow dawnych do klucza łuckiego należą, który iest za łaską krola ie^o m. prawem dożywotnym w dzierzeniu moym s prawem moym dożywotnym. Zasadziwszy miejsce swe urodzonym panem Marcianem Olszamowskim, przypomienionym woznym y szlachcie, powiedziałem sie iednak, yż pomieniony pan Ian Kozakowicz ukazał to przywileiem krola ie^o msci, że wszystko miasto y żydzi są specifikowani w przywileiu, ostrzegszy we wszystkim prawa me^o kluczowe^o, yż żydowie w tymże miescie mieszkaią y ich wedle przywileiu ie^o m. panu staroscie w posłuszenstwo podałem, y aby o ie^o m. panu staroscie iako ramieniu krola ie^o m. wiedzieli y nie deroguiąc nic prawu urzędu klucznikowskie^o y swemu, ucieczke y obrone swoje mieli, onym rosказаłem*. Po tym chciał pomieniony pan Kozakowicz, żeby-m do wsi Holieszowa młynow y stawuw, do starostwa należących, iachał, lecz yż sie było spozniło, – na iutry czasto odłożyłem. Iakoż dnia siedme^o kwietnia s pomienionym woznym y szlachto iezdziłem do sioła Holeszowa, młynow y stawow, ktore pan Kozakowicz sługa ie^o msci pana starosty powiedział, że do starostwa należeli. W ktore gdy-m chciał uwiązac, – urodzony pan Adam Olszamowsky ymieniem ie^o msci pana // [696] pana Dmitrza Andrzeiewicza Hulewicza nie dopuścił, powiadaiać, że tych poddanych młyn y staw prawem dożywotnym ie^o m. pan Dmitrz Hulewicz od

* Букву “m” в рукописі винесено над рядком.

krola ie^o m. za przywileiem dzierzy. Po tym requirował mnie, aby-m do sióła Radomyszla iachał y uwiązał straż, która przed tym wedlie dawnych ynwentarzew do te^o zamku bywała, – w szesciu chłopuw na każdy tydzień, cze^o ynwentarzami dowodził. Żeby sie nic nie ubliżało mnę, s tym że woznym y szlachtą tegoż dnia siodme^o iezdziłem, lecz imieniem ie^o m. pana Alexandra Prusinowskie^o woiewodzica bełskie^o ie^o m. pan Stanisław Wierzbicky zabronił, powiadaiać, że to prawem lennym y sejmem warowanym niebozczykowi panu Adamowi Prusinowskiemu ie^o kr. m. conferowac raczył y nigdy tej straży ani za kniazia Prunskie^o, ani za ich msci panow Siemaszkow, ani za ie^o m. pana woiewody lubelskie^o, ani za xiążęcia ie^o m. Radziwiła s te^o sióła Radomyszla nie bywało. Ia tedy, powinność moje odprawiwszy, s pieczęcią y s podpisem ręki moiej ie^o m. panu staroscie dałem z ynwentarzem budynkow y w zamku dziecincu, y murzow zamku okolnego, y poddanych na Krasnym wyży wyrażonym.

Działosie w zamku Łuckim, osme^o dnia kwietnia, roku tysiąc szescset dwudzieste^o wtore^o.

У тоє реляции печат его м.л. пана писара земского луцкого притисненая одна а подпис руки тыми словы:

Wojciech Staniszewsky pisarz ziemski y klucznik krola ie^o m. łucky m. p.».

А инвентар такъ се в себе писмомъ полским писаныи маеть:

«Inwentarz starostwa Łuckie^o przeze mnie, Wojciecha Staniszewskie^o pisarza ziemskie^o y klucznika krola iego m. łuckiego za obesłaniem y zleceniem od iasniewielmożne^o pana pana Mikołaiia Daniłowicza na Żurowie podskarbie^o coronne^o, roku tysiąc szescset dwudzieste^o wtorego, miesiāca aprzylija piātego dnia, przy podawaniu te^o starostwa wielmożnemu ie^o m. panu Heronimowi Charlięskiemu s Charłęża staroscie łuckiemu spisany. Naprzod w zamek // [696зв.] w zamek wchodząc, most dobry nowozbudowany s porenczami kosztem ie^o m. pana podkanclerze^o litewskie^o zbudowany. Brama murowana, zwody do niej dobre. U iedne^o zwodu ieden łancuch*, a u drugie^o także ieden krotki, która brama, yż pobicia na wierzchu niemasz, porysowafasie y poprawy potrzebuie. W ty bramie nade wroty yzba pusta bez bałkow, pieca, okien y wszystkiego, y druga nad to yzbo takāż pusta bez wszystkiego, y pobicia nad nimi niemasz. Przy ty bramie pałac wielki murowany, barzo zewszāt porysowany, który ruinā grozi, w którym znac troie pientra bywało, a teraz tylko gołe mury stoia puste y niepokryte, bez bałkow y pomosta. Baszta murowana od Styra, w niej skliep, a pod skliepem piwnica, a na wierzchu tej baszty dwie yzbie: iedna dolna s piecem y z dwiema oknami szklanemi, druga wyszsza, w niej błon ani pieca, ani ław niemasz. W ty księgi dawne grodzkie przez pany rewizory, sejmem deputowane, zamknione y zapieczętowanę chowaiā. Do tej baszty wschod, w tej bascie xięgi grodzkie łuckie chowaiā, ta baszta nowo pobita. Miedzy to baszto a pałacem murowanym dwie yzdebce nadgniłe s piecami, w iednej kancelliaria, a w drugiej sądy grodzkie odprawuia, przy tej yzdebce alkirz, do tego komora nomozbudowana y w tej komorze piwnica, na tem domu pobicie barzo złe. Po liewej stronie wchodząc do

* Літеру “п” винесено над рядком.

zamku znac była puszkarnia, w drzewo po-prusku murowana, wszystka zgniła y obaliona, podle tej puszkarnie domek nowozbudowany kosztem x. ie^o m. Radziwiła, w kotrem yzdebek dwie nowych: iedna s komnatą* y s przybokiem, druga bez komnaty, sien s kuchnią, w tych yzbiech piece, przed kotremi kominow niemasz; okna, stoł ieden, ławy, drzwi na zawiasach s klamkami, ten dom pobity. Posrod zamku cerkiew ruska katedralna władciestwa łuckiego, za cerkwią dwor wielki wladczy, kotry większą połowice zamku zaiął, ten, powiadaia, dwor xiąże Pronsky starosta łucky pobudował y sądy w nim grodzkie odprawowano. W temże dworze, w murze od Głuszcza, baszta murowana, w niej na spodzie piwnica, nawierzchu skliep, zwirchu nie pobita. Na murach tego zamku blamku y pobicia niemasz // [697] niemasz, tylko gołe murzy. Ten zamek wszystek wkoło murem obwiedziony, kotry sie iuż miejscami porysował y od Głusca na dwóch miejscach po sztuce go wypadło, wszyrz po trzy sążnie, a zwysz po pułtora y ruina przętka będzie, iesli go nie poprawic. W tym zamku działek dwie: iedne żeliazne, drugie – spizane na kołach, hakownic iedenascie, a rur trzy hakowniczych, kotre znac w- w ogniu byli y nadpsowalisie. Kul żelaznych do dział trzydziesci szesc, hakowniczych kul ołowianych pięcset piendziesiat, prochu beczołka szlacheckie^o, na kotry sie, iako pan burgrabia powiada, niekotrzy z ich msci panow obywatelow składali, a zamkowe^o prochu połbeczołki, ładunkow hakowniczych sto. Przed tym zamkiem zamek drugi okolny, po większy czesci murem** obłoczony, w kotrym wszystko są domy szlacheckie y baszt cztery w murze, s kotrych iedne wieliebny ociec archimandryt żydyczynski trzyma – ta pobita, alie od Styra podkopana, ruyno grozi; drugą ie^o msc kniaz Ierzy Puzyna przy domie swym trzyma y w niej sobie yzdebke naprawił y pobił; trzecią xiąże ie^o m. Radziwił podkanclery litewsky trzyma, kotrą nową, pobitą; czwarto ojcowie iezuyci budowaniem swym zaięli y niemało czesc murem nowym y kosciołem swym aż do samy bramy od miasta замуrowali y baszty swą zmurowali. Ten mur koło tego zamku stary, iuż miejscami porysował sie, a na murze tylko przy domie xiążenia ie^o m. Radziwiła podkanclerze^o litewskiego przy domie ie^o m. pana podczasje^o wołyńskiego, przy domie ie^o m. pana podsędka krzemienieckie^o, przy domie moim pisarza ziemskie^o łuckie^o blamkowanie nowe urobione y pobite, a ynszy murz goły, niepobity stoi. S tego zamku brama drzewniana, na kotrą sie ich m. panowie obywatele składali, ieszcze nie dobudowana y nie pobita. Forta od Styru w murze zła, naprawy potrzebuie, pod kotrym mur na kilku miejscach dziury, z domow szlacheckich, przewoz na Styrze rzece promem pod Krasnym, a od Gnidawy, gdy powoda albo rzeka // [697зв.] rzeka wylieie, czołnami y łodziami wożą, od cze^o, iako sie z liustraciej pokazuie, przed tym płat zawsze do zamku dawano, do te^o kapsczyzna od szynkownych domow miejskich y od cechow płat roczny do zamku daia. Sioło Krasne do starostwa łuckiego nalieżące, w kotrym tylko zagrodnicy straż do zamku powinni, a boiarowie służbę boiarską odprawuia, to iest tylko z listami ieżdżą, kotrych iest osm: pirwszy – Ławrysz na dworzysczu,

* Літеру “m” винесено над рядком.

** Літеру “m” винесено над рядком.

druga – Sakowa, także na dworzyszczu, trzeci – Paweł Łysy na dworzyszczu, czwarty – Paweł na dworzyszczu, piąty – Tymosz na dworzyszczu, szesty – Sawka Tymoszuw zięc na dworzyszczu, siódma – Piotrowa na dworzyszczu, osmy – dzieci Mychnowie Rodkiewicza na dworzyszczu, a dziewiąte – paszkowskie dworzyszcze puste. Zagrodnicy: Prokop Grabarz, Iarmosz, Prockowa, Ywan, Lewko, Krawcowa, Iasko, Harasim, Mackowa, Małyszko, Burak, Andrzej, Sawka Choliawka, Marczenie, Miszczycha Tywonicha, Choma, Iurczeniata, Paszko – ci wsziscі na ogrodach. Łąki, które Hlinczem zowią według starodawne^o łuckich starostw używania, także łąki na Krasnym y przy sielie Czerczyczach nad Styrem leżące, do starostwa łuckiego zdawna należące, łoży wkoło zamku, także łąki wkoło zamku y jeziora, w które niektorzy s panow obywatelow nad Łuckiem mieszkaiąc, za pierszych starost wstęp czynic poczeli, alie są własne zamkowe iako wszyci zeznali. S tych prowentow, do starostwa należących, to iest s kapsczyzny do kosciola łuckiego kup pienc groszy litewskich według prawa y decretu trybunalskie^o y liustracy płacic na koždy rok powinno. Ktory to inwentarz, reką moią podpisany y pieczęcią zapieczetowany, także s podpisem y pieczęcią pomienione^o wozne^o generała woiewodstwa wołynskiego ie^o msci panu Heronimowi Charłeskiemu s Charłeża staroscie łuckiemu oddał. Pisan w Łucku, roku, miesiaca y dnia wyszmianowanego.

У того инвентара печатей притиснених две а подпис рукъ тыми словы:

Wojciech Staniszewski pisarz ziemsky y klucznik krolia ie^o msci łucky m.p.,

Яхимъ Присталовскии, возныи // [698] возныи енерал рукою власною».

Которая ж то реляция поданя староства за поданемъ и очевистым сознанемъ помененого его мл. пана писара земъского луцкого также и инвентар при той реляции поданыи за жаданемъ его млти а за принятемъ моим урядовым до книг кгородских луцких суть вписаные, с которых и сес выпис под печатю кгородскою луцкою естъ выданъ.

Писанъ в Луцъку.

У того выпису реляции печат кгородская луцкая притисненая а подпис руки пана подписковы тыми словы:

Корыкговал Малиновскии m.p.”.

А так я, буркграбя, тот выпис реляции за поданемъ очевистым, добровольным признанемъ и прозбою вышменованого его мл. зознаваючого принявши, оныи с початку увес аж до конца такъ яко се въ себе маеть написаныи, поданыи и признаныи естъ, до книг нинешних кгородских володимерских, самыи ориинал его вышъменованому его мл. пану Еронимови Харленскому с Харлежа, старосте луцкому, яко его мл. власне належачыи, выдати росказавъши, уписати есми казал.

И естъ уписанъ.

ЦДІАК України. – Ф. 28. – Оп. 1. – Спр. 55. – Арк. 693–698.

Володимир Кравченко (Київ). Інвентар Луцького замку і староства 1622 року.

У передмові висвітлено структуру документа, послідовність укладання двох його складових (реляції та інвентаря), встановлено загальну кількість списків, що склалася внаслідок вписування документа в судові книги Луцька й Володимира і видачі виписів-копій із них. До передмови додаються повні тексти документа, що друкувалися у відповідності з принципами передачі україномовних та польськомовних історичних джерел першої половини XVII століття.

Ключові слова: Луцьк, замок, староство, інвентар.

Владимир Кравченко (Киев). Инвентарь Луцкого замка и староства 1622 года.

В предисловии рассмотрена структура документа, последовательность подготовки текстов двух его составляющих (реляции и инвентаря), установлено общее количество списков, сложившееся вследствие внесения документа в судебные книги Луцка и Владимира и выдачи выписей-копий из них. К предисловию прилагаются полные тексты документа, печатавшиеся в соответствии с принципами передачи украиноязычных и польскоязычных исторических источников первой половины XVII века.

Ключевые слова: Луцк, замок, староство, инвентарь.

Volodymyr Kravchenko (Kyiv). The Inventory of Lutsk Castle and Starosta District of 1622.

The structure and sequence of two parts (report and inventory) of document creating have been studied in introduction and the whole number of its variants which formed after insepiting of document into the books of Lutsk and Volodymyr district courts and making of copies was ascertained too. The complete textes of document printed on the principles of Ukrainian and Polish first half of 17th century historical sources publication were added to introduction.

Key words: Lutsk, castle, starosta district, inventory.